

[Handelsministeren.]

kritiske bemærkninger. Heller ikke jeg skal gå nærmere ind på de enkelte problemer, der er rejst; de er af en sådan karakter, at jeg kun kan erklære mig enig med de talere, der har sagt, at de bedre egnede sig til drøftelse i et udvalg.

Det ærede medlem hr. Henning Rasmussen spurgte mig, om det var meningen med dette instituts etablering, at der skulle ske nogen ændring i den lov, vi i forvejen har om lån til mindre skibe. Dertil kan jeg svare, at det er ikke tanken.

Det ærede medlem hr. Aage Fogh spurgte, hvilke opgaver den tilsynsførende, som handelsministeriet i henhold til § 4 skal udnævne, skal have. For så vidt står det jo i § 4, hvad den tilsynsførende skal lave, idet det hedder:

„Denne skal påse, at bestemmelserne i denne lov og i instituttets vedtægter overholdes, og at hensynet til kasseobligationernes sikkerhed tilbørligt iagttages af ledelsen.“

Om § 5 kan jeg sige, at den er en slags sikkerhedsregel, som i og for sig ikke har nogen stor betydning i øjeblikket, men som kan have en vis relation til § 4, og som kan få en vis relation til en eventuel kommende statsgarantiordning, som ikke findes i øjeblikket.

Jeg indrømmer, at det er nødvendigt at stille ændringsforslag med hensyn til ikrafttrædelsesdatoen, som må blive den 1. maj i stedet for den 1. april. Jeg håber, vi kan nå det til den 1. maj.

Endelig spurgte det ærede medlem, om det ikke er sådan, at de vedtægter, der er skitseret, allerede er godkendt. Ja, de er jo fremkommet efter lange og drøje forhandlinger mellem de forskellige interesserede parter og handelsministeriet, men det er ikke anderledes, end at der kan ændres ved dem, idet handelsministeren i henhold til lovforslagets § 1, stk. 2, skal godkende vedtægterne, og denne godkendelse er ikke endelig, før lovforslaget er vedtaget i tinget.

Som sagt takker jeg for den venlige modtagelse, og jeg er villig til i udvalget at give de oplysninger, der måtte ønskes.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Henning Rasmussen: Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden (sidste) behandling af forslag til folketingsbeslutning om nedsættelse af en kommission til undersøgelse af visse forhold under den tyske besættelse [af Iver Poulsen m. fl.].

(Første behandling findes i tidenden sp. 1008, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 157).

Der var stillet 1 ændringsforslag i betænkningen.

Uden tor betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Ændringsforslaget og forslaget til folketingsbeslutning sattes til forhandling under ét.

Victor Gram: Da mit partis ordfører ikke kan være til stede under denne sags anden behandling, skal jeg på partiets vegne gøre et par bemærkninger.

Vi har i udvalget drøftet, hvilke muligheder der måtte være for at fremme de historiske undersøgelser af de forhold, som måtte gøre sig gældende i forbindelse med besættelsestiden, og betænkningen indeholder jo en redegørelse, som den højtærede justitsminister har givet i udvalget, og som giver udtryk for regeringens opfattelse. Det er den samme opfattelse, som også var den fremherskende — i hvert fald hos det store flertal — under forslagens første behandling, nemlig den, at man finder det heldigst, at videnskabelige undersøgelser af besættelsestidens forhold ikke pånødes historikerne, men at historikernes egne ønsker om sådanne undersøgelser bør støt-

[Victor Gram.]

tes både økonomisk og på anden måde, f. eks. med en friere adgang til arkiverne. Sådanne undersøgelser er allerede i gang og har på flere områder fået støtte fra statens side, og det i 1959 stiftede Udgiverselskab for Danmarks nyeste Historie, er ligeledes gået i gang med visse opgaver, hvortil det har fået statens støtte, og det har da også ved henvendelse dels til undervisningsministeriet, dels til Ny Carlsbergfondet søgt om særlige bevillinger. For undervisningsministeriets vedkommende drejer det sig om en bevilling på ca. 125 000 kr. årlig i 5 år, idet man håber, at et tilsvarende beløb kan bevilges gennem Carlsbergfondet. Regeringen stiller sig særdeles positiv over for disse ønsker om økonomisk støtte og har givet tilsagn om at forsøge at fremskaffe de fornødne midler. Dermed mener udvalgets flertal, at vi er inde på den udviklingslinje, som tiden kræver: at historikerne gives økonomiske og andre muligheder for at foretage en virkelig videnskabelig undersøgelse af de forhold, der måtte være ønske om at få undersøgt i forbindelse med besættelsestiden. Ud fra det positive i denne erklæring fra regeringen finder flertallet at måtte indstille det foreliggende forslag til folketingsbeslutning til forkastelse, og det samme gælder det ændringsforslag, der er stillet.

Herluf Rasmussen: I denne sag udtalte den højtærede justitsminister i sin afvisningstale — undskyld udtrykket, men det var jo i realiteten en afvisning af det stillede forslag til beslutning —:

„Skal man herefter nu iværksætte en ny undersøgelse af ansvarsspørgsmålet, må der foreligge afgørende nye oplysninger, og det ser jeg ikke at der gør.“

I denne forbindelse synes jeg, det er rigtigt at erindre om, at det udvalg, den højtærede justitsminister henviser til, som i sin tid blev nedsat til at tage stilling til den parlamentariske kommissions betænkning, afgav sin betænkning den 11. februar 1955, og ingen tør vel benægte, at der siden da er sket et og andet.

De videnskabelige undersøgelser, som dr. Hæstrup har foretaget, er først kommet til offentlighedens mere indgående kendskab i de seneste år, og netop dr. Hæstrups

arbejde har medvirket til, at der er opstået de meget lidenskabelige diskussioner omkring den lille generalstabs virksomhed. Dr. Hæstrup har gjort et ikke uvæsentligt arbejde for at belyse forholdet mellem den lille generalstab og modstandsbevægelsen, men ifølge sagens natur har det ligget uden for videnskabsmandens kompetence at afgøre, om der har foreligget et kriminelt forhold, der eventuelt kunne gøre strafforfølgning nødvendig.

De diskussioner, der i de forløbne måneder har været i det høje ting om tilskyndelse til drab på ledende modstandsfolk, har egentlig sin rod i de undersøgelser, som er foretaget på videnskabeligt plan, og efter min opfattelse kommer man ikke længere, hvis man fortsat holder sig på det videnskabelige plan. Den videnskabelige undersøgelse må have karakter af en juridisk undersøgelse, og det vil den få, hvis man lader historikere og jurister i fællesskab arbejde sig frem til kernen i sagen.

Vi har derfor fremstillet et ændringsforslag til det af det ærede medlem hr. Iver Poulsen på flere ærede medlemmers vegne fremsatte forslag til folketingsbeslutning, idet vi dermed mener at have fundet et holdbart sagligt synspunkt for de bestræbelser, der fra alle sider gøres for at skaffe klarhed over de forhold, som bør undersøges til bunds. Jeg skal derfor anbefale at stemme tor det af mit parti stillede ændringsforslag.

Ordføreren for forslagstillerne (Iver Poulsen): Det kommer naturligvis ikke som en overraskelse for os, at flertallet i det udvalg, som blev nedsat til at behandle vort forslag til folketingsbeslutning, nu indstiller forslaget til forkastelse. Med den kølige modtagelse, vort forslag fik, og den ringe forståelse, det mødte ved første behandling i tinget, måtte vi være forberedt på, at forslaget led den skæbne, det nu har fået. Derimod overrasker det mig meget at læse udvalgets betænkning, idet betænkningen faktisk ikke med et eneste ord omtaler de konkrete punkter i det fremsatte forslag, men derimod udelukkende består af en regeringserklæring, som omtaler, hvad der hidtil er sket med hensyn til en historisk undersøgelse af besættelsestidens forhold, og hvad man eventuelt senere kunne tænke sig at gøre. I betænkningen omtales et selskab,

[Iver Poulsen.]

der i 1959 blev stiftet til udgivelse af Danmarks nyeste historie, og det siges endvidere, at udgiverselskabet er opmærksom på, at der må vises rimelige diskretionshensyn over for endnu levende personer. Det er vi meget tilfredse med, idet vi såvel ved fremsettelsen som ved første behandling netop understregede meget stærkt, at vi ikke ønskede den anonymitet brudt, som er en livsnødvendighed for de mennesker, der under besættelsen netop fik pålagt de allertungeste opgaver. Men når det videre hedder i betænkningen, at hensynet til statens sikkerhed og vore forpligtelser over for NATO kan sætte en vis grænse for udgiverselskabets adgang til kildemateriale, vil jeg dertil straks sige, at vi naturligvis ikke havde troet, at vi med vort forslag kunne bringe statens sikkerhed i fare eller foretage os noget som helst, som kunne stride mod vore forpligtelser over for NATO, og det kan vi ikke se at forslaget gør.

Forslagets punkt a., som jo omhandler de grove beskyldninger, der er kommet frem under Hjalpsagens behandling for landsretten, omtales, som jeg har nævnt, ikke med et eneste ord i udvalgsbetænkningen. Derfor må vi gå ud fra, at udvalget er enigt med den højtærede forsvarsminister, når han den 24. januar i år her i tinget udtalte, at der er skabt fuld klarhed om disse spørgsmål, og der ingen sag er længere. Vi deler ikke denne opfattelse, for vi kan ikke anerkende, at auditorundersøgelsen i sagen var tilbunds gående nok. Nu vil vi naturligvis ikke på nogen måde give det udseende af, at auditorundersøgelsen ikke er foretaget nøjagtigt, som en sådan undersøgelse skal foretages; men vi forstår ikke, at en sådan undersøgelse kan være tilbunds gående, når den mand, mod hvem så alvorlige beskyldninger er rettet, end ikke bliver afhørt. Hvis en laverestående befalingsmand, f. eks. en sergent, i ophidselse kommer til at bruge ukvemsord over for en menig soldat, bliver dog først og fremmest den mand, mod hvem beskyldningerne er rettet, afhørt ved en auditorundersøgelse, og her er jo ikke tale om blot brugen af ukvemsord, her er tale om noget ganske andet. Og hvis man skal tilslutte sig den højtærede forsvarsministers opfattelse, at der er sket en opklaring til bunds, må man også

gå ud fra, at de beskyldninger, så grove de end har været, der er rettet mod oberst Schjødt-Eriksen, kun beror på rygter og løs snak. Men hvis det er tilfældet, står vi også uforstående over for, at det ærede medlem hr. Frode Jakobsen, da de voldsomme beskyldninger kom frem i landsretten, kunne udtale til flere dagblade eller i hvert fald til ét og gengivet i flere, at nu kunne oberst Schjødt-Eriksen kun gøre dansk forsvar én tjeneste, én eneste tjeneste, — underforstået at forsvinde. Hvis alt det, der er sagt om oberst Schjødt-Eriksen, kun er rygter og løs snak, er det en meget alvorlig opfordring at rette til en mand, hvis rygter er pletfrit.

Med hensyn til forslaget punkt b., som omhandler en undersøgelse af forholdet mellem den lille generalstab og modstandsbevægelsen, vil jeg gerne gøre opmærksom på generalmajor Højland Christensens udtalelser til Jyllands-Posten den 25. januar i år. Der siger generalen, at det netop i dr. Hæstrups bog udtrykkeligt står, at Truelsern i Stockholm over for Nordentoft gav meddelelse om, at Højland Christensen var udtådt af M-udvalget på grund af illoyalitet og kompetenceoverskridelser. Det er noget, vi alle sammen ved, at en beskyldning for illoyalitet og kompetenceoverskridelser i den tid var en alvorlig beskyldning, og general Højland Christensen har ret, når han siger, at en sådan beskyldning i den tid måtte betyde livsfare for den mand, mod hvem beskyldningen var rettet. Det står i dr. Hæstrups bog. General Højland Christensen går endog så vidt offentligt at bruge så stærkt et ord som løgn, idet han udtaler, at beskyldningen for illoyalitet mod ham er løgn.

Sådan står det at læse i dagspressen, som generalen har udtalt sig til, og han siger videre her, at det ikke var ham, men den lille stab, som var illoyal. Sådanne ord fra en general kan man ikke fuldstændig se bort fra, mener vi, og det burde være grund nok til at foretage den undersøgelse, vi har foreslået af forholdet mellem den lille generalstab og modstandsbevægelsen.

Dertil kommer, at en anden general nu har beskyldt en tjenstgørende oberst, oberst Fæddersen, og daværende nedkastningschef Jens Toldstrup for at tale usandt, men generalen tilføjer, at det kommer vi tilbage

[Iver Poulsen.]

til, når han offentliggør sine papirer. Altså har man endnu noget i vente. Når general Bennike offentliggør sine papirer, vil der komme forhold frem, som jeg ikke tror man kan lade ligge.

Det er naturligvis med en vis beklagelse, jeg ser, at det konservative folkepartis medlemmer af udvalget ikke har kunnet støtte i hvert fald vort forslags punkt b., eftersom ledende konservative politikere, da sagen kom frem under Hjalfsagens behandling ved landsretten, udtalte til dagspressen, at nu måtte der foretages en undersøgelse af forholdet mellem den lille generalstab og modstandsbevægelsen og udarbejdes en hvidbog om dette forhold. Derfor havde jeg naturligvis ventet, at i hvert fald punkt b. havde fået støtte fra konservativ side.

Med hensyn til punkt c., som heller ikke omtales, vil jeg gerne sige — det angår forholdet mellem datidens politikere og begge de to ovennævnte grupper — at jeg ved første behandling citerede forskellige blad-udtalelser, som netop omtalte dette forhold. Det skal jeg ikke gøre en gang til og spille det høje tings tid med det. Men at der har eksisteret et vist forhold, det fremgår ganske klart af en udtalelse, som det ærede medlem hr. Frode Jakobsen fremsatte som kommentar til højesteretssagfører Christrups forsvarstale i højesteret i Hjalfsagen. Det ærede medlem siger her — jeg beder om formandens tilladelse til et citat fra Jyllands-Posten den 17. marts 1961 —:

„Først må det fastslås, at det ikke var mig, der dukkede ud af tågen, men at det var hæren, som henvendte sig til os. Det skete i efteråret 1943, og da vi fik hærens ja til samarbejde i december måned samme år, forlød der ikke noget om, at hæren var bundet af hensynet til politikerne. Det kom først ind i billedet et par år senere ved denne skriftlige kontrakt i oktober 1944.“

Da kom det frem, at den lille stab var bundet af et vist hensyn til politikerne, og så er det, offentligheden med stor interesse — og jeg synes med en vis ret — spørger: hvor vidtgående var den håndfæstning, som hensynet til politikerne var udtryk for, og som den lille generalstab åbenbart må have underskrevet, idet det her slås fast af

det ærede medlem hr. Frode Jakobsen, at det først kom frem i oktober 1944?

Spørgsmålet er nemlig, hvor vidtgående en sådan håndfæstning har været. Har den været så vidtgående, at den lille generalstab endog har modtaget ordrer fra de politikere, som de skulle vise hensyn ifølge det ærede medlem hr. Frode Jakobsens kommentar til højesteretssagfører Christrups tale? Hvis det er tilfældet, er der her faktisk tale om, at de mennesker, som nu er udsat for så hårde bebrejdelser og beskyldninger, har handlet efter ordre fra andre og er syndebukke for andre, og det spørgsmål mener jeg bør klares.

Også det sidste punkt i vort forslag: undersøgelser i forbindelse med den parlamentariske kommission, er blevet afvist. Jeg vil blot i denne forbindelse nævne, at den tidligere formand for den parlamentariske kommission, tidligere dommer Holm, Viborg, har udtalt sin mening ganske klart om den parlamentariske kommissions undersøgelser og afgørelser, og dommeren har bebudet, at han vil udgive en bog om den parlamentariske kommissions arbejde, da han var formand. Om denne bog skriver et dagblad, at det vil nok blive en kommentar til den parlamentariske kommission, men formentlig ikke den mindst interessante, og det tror jeg heller ikke. Når man tænker på, at den mand, der vil skrive denne bog, har kaldt den parlamentariske kommission for en politisk diskussionsklub og offentligt har sagt, at denne kommission ikke formåede at feje det spindelvæv ned, som burde have været fejlet ned, er det ikke sært, at offentligheden imødeser en sådan bog med den største interesse.

Selv om det er blevet udtalt fra anden side, at man ikke forstår, at vi vil skabe ro med vort forslag, er tilfældet dog det, at vi ønskede, at der blev skabt ro og klarhed ved, at der blev foretaget en nødvendig undersøgelse af de forhold, vort forslag omhandler, men det bliver altså ikke tilfældet.

Et mindretal i det udvalg, som har behandlet vort forslag, socialistisk folkeparti, har givet tilslutning til 2 af punkterne i vort forslag, og begrundelsen lyder bl. a. sådan:

„Den af justitsministeren på regeringens vegne afgivne erklæring kan med

[Iver Poulsen.]

sine angivelige forbehold med hensyn til undersøgelsesområdet begrænsning få en for undersøgelsens kvalitet skadelig virkning, specielt hvad angår undersøgelsen af forholdet mellem den lille stab og politikerne.“

Det er en udtalelse, som jeg fuldstændig kan tilslutte mig, og til de medlemmer, som ikke mener at kunne stemme for det af os fremsatte forslag, vil jeg rette en opfordring om at stemme for mindretallets ændringsforslag.

Frode Jakobsen: Jeg bliver nødt til at rette en fuldstændig misforståelse, som det ærede medlem hr. Iver Poulsen gjorde sig skyldig i. Det ærede medlem sagde, at jeg havde udtalt, at oberst Schjødt-Eriksen nu kun kunne gøre forsvaret én tjeneste. Det er rigtigt, at jeg har sagt det, men når det ærede medlem slutter, at jeg dermed beskylder Schjødt-Eriksen for mord, er det en letsindig slutning. Man kan da godt være uegnet til at være officer uden at være morder. Det er ganske klart, hvad jeg har ment med denne udtalelse. Jeg har ment, og det har jeg holdt fast ved siden 1945, at ingen, som havde været medlem af det nazistiske parti under besættelsen, burde kunne stå som officer i det danske forsvar efter befrielsen. Hvorvidt det kan forenes med — som det ærede medlem sagde — at blive betegnet som pletfri, vil jeg overlade til det ærede medlem selv at afgøre. Jeg tror, det ville have været lykkeligere, om vi havde fulgt den linje.

Med hensyn til det andet punkt, hvor det ærede medlem citerede mig, kan jeg kun sige, at det er fuldstændig rigtigt. Ordlyden af denne håndfæstning er ikke nogen hemmelighed, den står i dr. Hæstrups bog i sin fulde udstrækning.

Nu jeg er kommet herop, vil jeg gerne benytte lejligheden til, før vi skal stemme, at begrunde min stemmeafgivning. Jeg mener, at det foreliggende forslag til folketingsbeslutning beror på en misforståelse,

at det kun er egnet til at vedligeholde den uro, som det foregiver at ville standse; når jeg stemmer imod forslaget, betyder det imidlertid ikke, at jeg anser den fremgangsmåde, vi fulgte i 1945 ved den parlamentariske kommission, for den bedste. Vi troede dengang, at det var den rigtige, også fra modstandsbevægelsens side. Måske var vi for lidt erfarne. Bagefter kan vi finde, at den parlamentariske kommissions materiale er forstemmende læsning, ikke i den forstand at man har prøvet på at skjule noget — det tror jeg ikke på — men der har nok været en tendens til at undskylde, til at afbøde en kritik over for partifæller. Først og fremmest varede det for længe, så længe, at ingen virkelig med energi og lyst kunne beskæftige sig med kommissionens vældige materiale, dengang det kom til behandling her. Man var ved at drukne i det.

Jeg er altså ikke enig med dem, der eventuelt vil sige, at alt blev klareret tilfredsstillende med den parlamentariske kommission. Men hvis det var for sent allerede dengang, hvor meget mere er det så ikke for sent i dag? Også jeg mener, at den politik, der officielt blev ført under besættelsen, var en forkert politik, men det er ikke uden videre strafbart at føre en forkert politik.

Man har også været inde på spørgsmålet udrensning i denne forbindelse. Jeg er heller ikke begejstret for den udrensning, som fandt sted, men jeg tror alligevel, der var en afgørende hovedlinje, som jeg synes det lykkedes at få gennemført: en skelnen mellem dem, som havde gjort det, de anså for det bedste for deres land, selv om de måske tog fejl, og dem, der søgte deres eget, deres egen fordel, hvad enten det så var penge eller magt. De første måtte være genstand for en politisk dom og en historisk dom, de sidste for en juridisk dom. Jeg synes, det er lykkedes at holde den linje.

Jeg deler ønsket om klarhed angående alle disse forhold; men der er gået 16 år,

[Frode Jakobsen.]

og det er kommet dertil, at det er en historisk behandling, der skal til, ikke en kommissionsbehandling, ikke en juridisk behandling. Jeg synes rent ud sagt, at det er en naiv tankegang, der ligger bag det forslag, vi står over for, noget i retning af, at man kan erstatte historiens domstol med 3 landsretsdommere. Historien skal nok skrive sin dom — jeg tror, der er meget, den vil stå kritisk over for — men historiens dom skrives ikke på den måde, som partiet de uafhængige synes at tænke sig: at man ned sætter nogen til det, hvad enten det så er dommere eller historikere. Historien vil blive skrevet af frie mænd, frie forskere, ikke af en kommission med et kommissorium. Staten kan støtte historisk forskning, som det er blevet sagt. Jeg tror ikke, vi skal ind på at have en statshistorie-skrivning i Danmark, og jeg er forbavset over, at socialistisk folkeparti synes at kunne gå ind på den tankegang.

Der vil gøre sig forskellige opfattelser gældende blandt historikerne. Der er noget, som vil bundfælde sig, noget, som vil blive stående; det er det, man kalder historiens dom, og den dom skal nok komme, men den skrives ikke af et udvalg nedsat af folketinget.

Derfor må jeg også anbefale at stemme imod det foreliggende forslag til folketingsbeslutning.

Ole Bjørn Kraft: Da det konservative folkepartis ordfører i denne sag, det ærede medlem hr. Haunstrup Clemmensen, er forhindret i at være til stede i tinget i dag, skal jeg på hans og min gruppes vegne fremsætte enkelte bemærkninger i anledning af det fremkomne.

Jeg vil indlede med at sige, at jeg tror, alle er enige om at ønske fuld klarhed over besættelsestidens forhold — et ønske, som deles af alle dem, der deltog i besættelsestidens begivenheder, og som i større eller mindre udstrækning havde et ansvar at varetage, en sag at stå inde for. Jeg tror, alle er enige i at ønske klarhed over handlinger, som er begået; det gælder såvel dem, der deltog, som dem, der ikke deltog, dem, der var passive i den tid, og som nu for nogles vedkommende synes særdeles ivrige efter at få oplysning om disse forhold; det

gælder også dem, som ganske naturligt, fordi de var for unge dengang, gerne vil vide, hvad der egentlig skete i den tid, der har haft så stor betydning for vor generation, og som har så stor betydning for eftertiden. Det konservative folkeparti ønsker som alle — tror jeg — i denne sal, at fuld klarhed skal tilvejebringes.

Det var udtryk for dette ønske, når det fra konservativ side blev sagt, at det var rimeligt, om en hvidbog blev tilvejebragt på forsvarsministeriets foranledning. Det var ikke meningen med denne udtalelse, at vi ønskede nedsat en domstol af en eller anden karakter eller en ny undersøgelseskommission; vort ønske var blot, at det materiale, som er til rådighed i hærstaben og i ministeriet, blev samlet og gjort tilgængeligt for forskningen. Det er vor opfattelse, at den klarhed, som alle ønsker, nu bedst og mest uafhængigt af personlige følelser eller personlig deltagelse i begivenhederne kan løses af historikerne. Det er derfor, vi sammen med repræsentanter for de andre partier, der danner flertallet om betænkningen, afviser det forslag, som de uafhængige har fremsat, og også afviser det ændringsforslag, som socialistisk folkeparti har stillet. Vi tror ikke, at den klarhed, den objektivitet, som man ønsker, kan tilvejebringes på en bedre måde end gennem historikernes forskning og undersøgelse, når alle er rede til — og det er en pligt for alle, der var med dengang — at stille deres materiale, deres viden og deres kundskab til rådighed. Vi er tilfredse med, at man fra statens side vil yde historikerne al den hjælp, al den økonomiske støtte, som staten kan give gennem sine institutioner og sine arkiver — med de forbehold, som er taget i betænkningen.

Jeg kan derfor helt tilslutte mig, hvad det ærede medlem hr. Frode Jakobsen just sagde om historiens domstol. Jeg skal blot tilføje: sandheden må være os alle nok.

Justitsministeren (Hans Hækkerup): Jeg takker udvalgets flertal for den indstilling, der er afgivet, og skal anbefale den til vedtagelse.

Den debat, der nu har været ført her ved anden behandling om partiet de uafhængiges forslag, giver ikke mig anledning til mange bemærkninger, men dog et par

[Justitsministeren.]

enkelte. Det ærede medlem hr. Iver Poulsen kritiserede den auditørundersøgelse, som på forsvarsministerens foranledning havde været foretaget i anledning af verserende rygter om likvideringstrusler imod navngivne personer, og jeg forstod, at det ærede medlems kritik navnlig samlede sig om dette, at oberst Schjødt-Eriksen ikke havde været afhørt. Herom vil jeg gerne sige, at således som undersøgelserne forløb — hvor man fandt frem til den mand, der angiveligt skulle være den, der havde givet ordren, hvor det hele opløste sig i intet — var der ingen anledning af at høre oberst Schjødt-Eriksen. Der var ikke i den omstændighed, at obersten ikke blev afhørt, noget som helst grundlag for kritik af auditørundersøgelsen.

Den anden bemærkning, jeg gerne vil gøre, er den, at det ærede medlem hr. Iver Poulsen omtalte dommer Holm, den tidligere formand for den parlamentariske kommission, og gjorde opmærksom på, at dommer Holm skulle have givet udtryk for, at han nu i sit otium ville forfatte et værk om den parlamentariske kommissions arbejde. Jeg ved ikke, om dommer Holm har sagt det så stærkt, eller om han blot har stillet i udsigt, at han ville overveje noget sådant, men jeg vil gerne have sagt ved denne lejlighed, at også jeg vil med den største interesse læse, hvad dommer Holm kan finde på at skrive. Jeg har haft den fornøjelse at være medlem af den parlamentariske kommission, delvis i hans formandstid, også i den periode, hvor han ikke var medlem af dette ting, men var kommitteret, og det vil interessere mig kolossalt; men jeg vil føje til: jeg tror ikke på, at værket kommer.

Må jeg endelig sige, at jeg naturligvis er helt enig med udvalgsflertallet i, at nu må det være historikerne, der tager stilling til den række af problemer, der rejser sig omkring besættelsestiden, tiden forud og tiden efter. Men jeg vil føje til: tro ikke på, at historikernes dom bliver entydig; det har den aldrig været, det bliver den ej heller her.

Ordføreren for forslagsstillerne (Iver Poulsen): Det ærede medlem hr. Frode Jakobsen udtalte, at det citat, jeg fremsatte, var rigtigt, men at det ærede medlem mente, at fordi oberst Schjødt-Eriksen ikke burde have sin plads i det danske forsvar længere,

var det dog ikke ensbetydende med, at det ærede medlem skulle have beskyldt ham for mord. Nej, absolut ikke, men offentligheden ville have været meget bedre tjent med, om det ærede medlem havde begrundet sin udtalelse, for den var i hvert fald ikke begrundet i de to blade, jeg havde lejlighed til at se. Der stod kun dette, og det må dog, når fremsættelsen sker under Hjaltsagens behandling i landsretten, berettigede til at stille forslag om undersøgelse.

Det ærede medlem udtalte endvidere, at årsagen til, at han mente, at oberst Schjødt-Eriksens plads ikke var i det danske forsvar, var, at oberst Schjødt-Eriksen havde været medlem af nazipartiet, og den begrundelse kan jeg fuldstændig tiltræde. Jeg nævnte netop ved første behandling af dette forslag, at han som medlem af nazipartiet havde fået en behandling, som andre medlemmer af nazipartiet ikke havde fået, medlemmer, som havde indmeldt sig i god tro, medens dette parti var et lovligt parti herhjemme og repræsenteret her i folketinget. Der var imidlertid det bemærkelsesværdige ved oberst Schjødt-Eriksens medlemskab, at han først indmeldte sig efter besættelsen i 1940, og det synes jeg — hvad jeg også sagde ved første behandling — er en meget skærpende omstændighed for medlemskab af nazipartiet; imidlertid synes det jo, når man ser på oberst Schjødt-Eriksens karriere, at have været en fordel; ellers forstår man ikke den lynkarriere.

Det ærede medlem hr. Frode Jakobsen udtalte også, at vort forslag ville vedligeholde uroen. Det ser vi altså forskelligt på. Vi havde håbet, at det skulle lykkes os at få uroen bragt ud af verden og i stedet få bragt ro, men fremtiden vil jo vise, om der bliver ro om dette forhold.

Endvidere sagde det ærede medlem, at vort forslag var naivt. Der er måske ikke så meget at sige til, hvis det skulle være tilfældet; vi er jo ikke så øvede. Men det beror på en fuldstændig misforståelse, hvis det ærede medlem hr. Frode Jakobsen, og for så vidt også den højtærede justitsminister, mener, at vort forslag kun har sigte på en historisk undersøgelse. Vi har jo nævnt 4 konkrete punkter og begrundet, hvorfor vi ønsker disse ganske bestemte områder undersøgt, så der er ikke tale om en samlet historisk undersøgelse. Det er disse ganske

[Iver Poulsen.]

konkrete punkter, vi har ønsket undersøgt, og det kan jeg ikke se der er noget som helst naivt i.

Det ærede medlem hr. Frode Jakobsen sagde endelig, at nu er der gået så mange år, nu kan man ikke komme til at gøre ret, hvis der var handlet forkert i visse tilfælde. Dertil vil jeg sige, at de uafhængige er af en ganske anden opfattelse, nemlig at det aldrig er for sent at gøre ret, og det ærede medlem hr. Ole Bjørn Kraft var jo inde på det samme med en historisk undersøgelse. Det må jo bero på en misforståelse eller et dårligt studium af vort forslag, der, som jeg allerede har nævnt, indeholdt ganske konkrete punkter, ganske konkrete forhold, som vi mente det ville være formålstjenligt at få klaret.

Den højtærede justitsminister sagde, at jeg havde kritiseret auditorundersøgelsen. Har jeg gjort det, har det ikke været min mening. Jeg sagde udtrykkeligt: vi nærer ikke den fjerneste tvivl om, at auditorundersøgelsen er foretaget lige så nøjagtigt, som en sådan undersøgelse skal foretages, men vi mener ikke, at en auditorundersøgelse som den foretagne er tilstrækkelig, når auditøren lukker protokollen og siger: der er intet.

Vi er af den opfattelse, at de beskyldninger, der er kommet frem, er så alvorlige, at vi i hvert tilfælde ville have fundet det rigtigt, om dette materiale og hele auditorundersøgelsen var blevet forelagt en domstol til en almindelig retslig forundersøgelse.

Justitsministeren (Hans Hækkerup): Må jeg i anledning af det ærede medlem hr. Iver Poulsens sidste bemærkning sige, at der var intet grundlag for at indlede en retslig forundersøgelse. Auditorundersøgelsen, som var foretaget på nøjagtig samme måde som en politimæssig undersøgelse ville være blevet foretaget, måtte nødvendigvis føre til den konklusion, at der intet grundlag var for at gå videre, og derfor gik man ikke videre.

Endelig vil jeg gerne gøre endnu en bemærkning. Det ærede medlem hr. Iver Poulsen nævnte på ny oberst Schjødt-Eriksen og hans medlemskab af det nazistiske parti. Forholdet var jo det, at tjenestemænd i stat og kommune og kon-

cessionerede selskaber blev stillet anderledes end alle andre borgere efter 1945. Vi kriminaliserede i Danmark ikke medlemskab af det nazistiske parti bortset fra, hvor det drejede sig om tjenestemændene. Der gennemførte vi en særbehandling, og det skete ifølge loven om den ekstraordinære tjenestemandsdømstol. En række tjenestemænd, som havde indmeldt sig i det nazistiske parti enten før eller efter besættelsen, og som havde stået som medlem af partiet i en periode, blev afskediget eller ramt af andre tjenstlige følger.

For Schjødt-Eriksens vedkommende var forholdet det, at han indmeldte sig i partiet i efteråret 1940. Det var et passivt medlemskab, han betalte intet kontingent, deltog ikke i partiets virksomhed. Hans sag blev indbragt for den ekstraordinære tjenestemandsdømstol, og efter en langvarig og meget grundig behandling endte det med en frifindelse begrundet i medlemskabets passive karakter og oberstens betydelige indsats i modstandsbevægelsen senere. Det var det, der var baggrunden. Jeg vender mig imod, at det ærede medlem hr. Iver Poulsen siger: det var altså en fordel for ham, at han havde været medlem af nazistpartiet. Det er en helt urimelig fremstilling; jeg synes, det er helt urimeligt, at et medlem af folketinget tillader sig en sådan replik. Så megen respekt kan man vel have for domstolene; når de har frifundet en mand, så må det stå fast. Jeg har ønsket at gøre denne bemærkning til det ærede medlem.

(Kort bemærkning).

Ordføreren for forslagsstillerne (Iver Poulsen): Jeg tillader mig at spørge den højtærede justitsminister: hvem traf afgørelsen om, hvorvidt der var grundlag for, at auditorundersøgelsen blev indbragt for en domstol til en retslig forundersøgelse? Var det den højtærede justitsminister, auditøren eller den højtærede forsvarsminister? Jeg ved det ikke.

Den højtærede justitsminister var meget fortørnet over, at jeg havde udtalt, at det syntes at have været en fordel for Schjødt-Eriksen. Det er jo den almindelige opfattelse, at den lynkarriere, som stod Schjødt-Eriksen klar, måtte have en eller anden begrundelse. Det er, det kan jeg

[Ivær Poulsen.]

godt sige rent ud, den almindelige opfattelse ude i befolkningen, at den var politisk begrundet.

Justitsministeren (Hans Hækkerup): Jeg føler mig ikke særlig overbevist om, at den opfattelse, det ærede medlem just gav udtryk for, er den almindelige. I øvrigt er det vel en kendsgerning, at oberstens karriere er standset.

Det ærede medlem spørger, hvem der har ansvaret for, at auditørundersøgelsen ikke førtes videre til en retslig forundersøgelse. Jeg kan dertil svare, at formelt forelå der overhovedet ikke nogen mulighed, for der var intet grundlag for en retslig undersøgelse mod nogen; men skal ansvaret placeres, så placer det hos mig!

Hermed sluttede forhandlingen.

Ændringsforslaget

forkastedes med 112 stemmer mod 15; 1 medlem tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

Forslaget til folketingsbeslutning

forkastedes med 114 stemmer mod 15; 1 medlem tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

Forslaget var hermed bortfaldet.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændringer i lov om værnepligtiges anvendelse til civilt arbejde [af O. Mathiasen m. fl.].

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 1355, fremsættelsen i tidenden sp. 2058).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Indenrigsministeren (Hans R. Knudsen): Det forslag til lov om ændringer i lov om værnepligtiges anvendelse til civilt arbejde, som er fremsat af medlemmer af socialistisk folkeparti, indeholder en række ændringer, der praktisk talt alle giver udtryk for et ønske om at lempe den ordning, som nu danner rammen om det civile arbejde. Det

kan også siges på den måde, at forslaget tilsigter at gøre civilarbejdet mere tillok-kende.

Må jeg da straks have lov til at betone, at jeg naturligvis er indstillet på, at vi bør respektere de unge mennesker, som af alvorlige samvittighedsgrunde ønsker at aftjene værnepligten ved civilt arbejde fremfor ved militæret. Det er respekten herfor, der danner grundlaget for loven af 20. maj 1933 og for de ændringer heri, der blev gennemført ved loven af 23. april 1952. Når dette er sagt, vil jeg samtidig gerne kraftigt understrege, at det civile arbejde ikke må få en sådan karakter eller en sådan begrænsning, at det kommer til at fremtræde som en lempeligere form for aftjening af værnepligten — for ikke at sige, at det i hvert fald ikke må blive til en præmiering, heller ikke i form af en udenlandsrejse, selv om dens formål er deltagelse i internationalt hjælpearbejde.

Det, der formentlig er det væsentlige i forslaget, er den den del af det, der tager sigte på at tilvejebringe andre arbejdsopgaver for militærnægterne end de nu anvendte. Heroverfor vil jeg gerne gentage, hvad jeg gav udtryk for under min besvarelse af et spørgsmål fra det ærede medlem fru Else-Merete Ross den 18. januar. Alene deres forholdsvis ringe antal, omkring 75, begrænser i høj grad beskæftigelsesmulighederne. I den nugældende lov er der jo i øvrigt ikke fastsat nogen begrænsning af, hvilke arbejder militærnægterne kan anvendes til, bortset fra dem, der tjener militære formål, men når man tager antallet af civile arbejdere i betragtning og den uensartethed, der præger dem, vil det være temmelig begrænset, hvilke arbejder der med rimelighed kan komme i betragtning. Jeg vil gerne sige, at hvis der under behandlingen i tinget eller under et udvalgsarbejde skulle blive peget på andre arbejdsopgaver, skal jeg gerne overveje, om der skulle være praktisk mulighed for at tage nogle af dem op.

Det fremsatte lovforslag rummer også en bestemmelse om, at personer, mod hvis samvittighed det strider at gøre tjeneste i civilforsvaret, skal kunne overflyttes til civilt arbejde. En sådan adgang var man allerede ved gennemførelsen af civilforsvarsloven af 1. april 1949 meget betænkelig